

OBSAH

ÚVOD	11
Struktura knihy a vymezení tématu	11
Poznámka k terminologii	14
K otázce pramenů a literatury	15
I. VZNIK A VÝVOJ MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANY MENŠIN	23
I.1 Pařížská mírová konference a problém ochrany menšin	25
První světová válka a národnostní otázka	25
Pařížská mírová konference	27
ČSR na konferenci a problém hranic	28
Sliby ČSR týkající se Němců a tzv. švýcarizace	30
Statut Společnosti národů a ochrana menšin	32
Komise pro nové státy	34
Odpor států nucených přijmout menšinové smlouvy	36
Porážené státy a ochrana menšin	42
Zájmy židovských organizací, cíle ochrany menšin	44
I.2 Vývoj mezinárodněprávní ochrany ve dvacátých letech	46
Počátky fungování SN a rozšiřování ochrany menšin do dalších států	46
Zahraniční politika ČSR a problémy s ochranou menšin a Maďarskem	49
Případ z praxe SN – prof. Rauchberg v Ženevě	51
Spory v SN o procesní otázky ochrany menšin	53
Tragédie menšin v Turecku a lausannská smlouva	55
Zájem o menšiny na počátku dvacátých let a nevládní organizace	58
Uklidnění menšinové otázky v polovině dvacátých let	60
Problémy ČSR s menšinami a Rothermerova kampaň	65
Snahy Německa rozšířit ochranu menšin	67
I.3 Vývoj mezinárodněprávní ochrany ve třicátých letech	70
Hospodářská krize a nacistický útlak menšin	70
Přelom roku 1934 a polské vypovězení menšinových závazků	73
Zneužívání menšinové otázky proti ČSR v letech 1934–1936	75

Ústupky ČSR v letech 1936–1937	77
Rumunská snaha o vypovězení menšinových závazků	79
Obejití systému ochrany menšin v době Mnichova	81
Mezinárodněprávní ochrana menšin po druhé světové válce	83
II. MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA MENŠIN	85
II.1 Menšinové smlouvy	88
Přehled menšinových smluv i jiných forem závazků	88
Obsah menšinových závazků na příkladu smlouvy s ČSR	91
Procesní úprava v menšinových smlouvách	95
Dvoustranné smlouvy ČSR týkající se menšin	97
Mezinárodní právo a menšinové smlouvy	98
Terminologie ve smlouvách a pojem menšina	101
II.2 Problémy mezinárodněprávní ochrany v praxi	104
Stížnosti – petice menšin k SN	104
Petice menšin proti ČSR	107
Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (SDMS) a menšiny	109
Případ menšinových škol v Horním Slezsku	110
Propaganda a menšinové stížnosti	112
III. MENŠINY V EVROPĚ	116
III.1 Státy s mezinárodněprávními závazky na ochranu menšin	118
Srovnání přístupu jednotlivých zemí k menšinám	118
Polsko	120
Rakousko	124
Maďarsko	125
Baltské státy (Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva)	128
Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (SHS) – Jugoslávie	131
Rumunsko a Bulharsko	132
Řecko a Turecko	134
III.2 Státy ovlivňující menšinovou otázku	136
Německo	136
Menšiny na území vítězných velmocí (Itálie, Francie, Británie, USA)	139
Švýcarsko	142
Sovětský Svaz	146
IV. VÝVOJ PRÁVNÍHO POSTAVENÍ MENŠIN V MEZIVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU	149
IV.1 Situace na konci monarchie	149
Vztahy Čechů a Němců v novověku	149

Národní otázka v monarchii po roce 1867	150
Úvahy o reformě správy a národní otázka	152
Zhoršování vztahu Čechů a Němců koncem 19. století	154
Moravský pakt a Perkův zákon z roku 1905	157
Pokusy o česko-německé usmíření před první světovou válkou	159
Češi a Němci za první světové války	163
IV.2 Od zániku monarchie až do přijetí ústavy (říjen 1918 – únor 1920)	165
Plány protirakouského odboje na řešení otázky menšin	165
Postoj Němců k vznikající ČSR	166
Začleňování Slovenska do ČSR a odpor Maďarů	169
Menšinová politika nového státu a neúčast menšin v parlamentu	170
Úvahy o reformě veřejné správy po vzniku ČSR	173
Slovensko, menšiny a reforma správy	175
Příprava správní reformy – župního zákona	177
Snahy českých Němců jednat s vládou na konci roku 1919	178
Příprava základních zákonů včetně ústavy, jazykového a župního zákona	181
Základní zákony v ústavním výboru parlamentu	183
Projednávání základních zákonů v plénu parlamentu	189
Zhodnocení menšinové otázky při přijímání základních zákonů	192
IV.3 Vývoj ve dvacátých letech	195
Šance na kompromis s menšinami	195
Snaha o smíření s menšinami v letech 1920–1921	196
Odkládání správní – župní reformy	198
Provedení župní reformy na Slovensku	200
Reforma správy a situace na Podkarpatské Rusi	201
Cesta ke smíření s Němci v letech 1922–1925	202
Jazykové nařízení z roku 1926 a vstup Němců do vlády	204
Zrušení župní reformy v letech 1927–1928	206
Dotvoření právního statusu menšin v ČSR	208
IV.4 Vývoj ve druhém desetiletí republiky 1929–1938	209
Problémy vztahů mezi národy v ČSR a příchod krizových let	209
Jazykové právo a vývoj judikatury Nejvyššího správního soudu (NSS)	214
Hospodářská krize a Němci	217
Změny v právní úpravě ekonomiky	220
Změny v právní úpravě politické sféry – zejména stran a vznik SdP	222
Zhoršení mezinárodní situace ČSR a spor s Polskem	226
Otázka autonomie Podkarpatské Rusi	227
Tzv. insigniáda a sílicí šovinismus v ČSR	228
Přelomové volby v roce 1935 a krize ČSR	229

Právní úprava branné moci	232
Tzv. Machníkův výnos a problém objektivního přidělování státních zakázek	235
Právní aspekty tzv. Machníkova výnosu a mezinárodněprávní ochrana menšin	237
Zákon o obraně státu z roku 1936	242
Snahy ČSR jednat s menšinami v letech 1936–1937	245
Úsilí vlády o kompromis s SdP a ústavněprávní návrhy této strany	249
Příprava autonomie Podkarpatské Rusi v roce 1937	252
Ústupky menšinám v roce 1938	253
Příprava národnostního statutu i dalších změn práva Benešovy návrhy SdP v létě 1938 a rozklad ČSR	260

V. PRÁVNÍ POSTAVENÍ MENŠIN V MEZIVÁLEČNÉM

ČESKOSLOVENSKU	264
V.1 Statistika menšin v ČSR	264
Sčítání lidu a některé teoretické obtíže	264
Problém čechoslovakismu a státu národního či národnostního	265
Vývoj metod sčítání lidu v českých zemích	266
Výsledky sčítání v roce 1921 a spory o úbytek menšin	268
Úvahy o asimilaci menšin	270
Němci v ČSR a jejich geografické rozmístění	272
Maďaři v nové ČSR a maďarizace Slováků za monarchie	274
Rusíni, Židé, Cikáni / Romové	276
V.2 Obecné otázky právního postavení menšin	278
Menšinové či národnostní právo a jeho vývoj do roku 1867	278
Právní úprava národní otázky na konci monarchie	278
Problém systematiky národnostního – menšinového práva v ČSR	282
Problém právní definice národa a menšiny	285
Ústava jako základ právního postavení menšin	288
Rozbor hlavy VI. ústavy	290
Vztah ústavního práva ČSR k menšinové smlouvě	292
Právní ochrana menšin a občanství	295
Právní normy preferující národ československý a jeho tradice	296
Předpisy týkající se postavení menšin nepřímo	299
Menšiny a zásahy státu do ekonomiky po roce 1918	302
V.3 Jazykové právo	305
Jazykové právo za monarchie	305
Problémy jazykového práva v prvním roce republiky	308
Koncepce jazykového práva v ČSR a jazykový zákon	310

Rozbor jazykového zákona z roku 1920	312
Jazyková nařízení a jejich aplikace v praxi	319
Slabiny jazykového práva a jeho hodnocení	322
V.4 Školské a kulturní právo národnostní	323
Školství a kultura za monarchie	323
Roztříštěná úprava menšinového školství v ČSR	324
Problém tzv. menšinových škol zejména pro české děti v pohraničí	325
Další právní předpisy týkající se jazyka ve školách	327
Fungování školství v ČSR z hlediska menšin	328
Právní úprava kultury, zejména veřejných knihoven	331
V.5 Problém autonomie	332
Nevyhraněnost pojmu a význam pro ČSR	332
Národní, kulturní či personální autonomie a její slabiny	334
Národnostní samospráva či autonomie za monarchie	335
Drobné prvky kulturní autonomie v právu ČSR	337
Snahy zavést kulturní autonomii v ČSR a problém jejího vymezení	338
Autonomie Podkarpatské Rusi	340
Územní samospráva a neúspěch župní reformy	342
V.6 Specifické menšiny – Židé, Cikáni (Romové)	345
Právní postavení menšin bez vyhraněného jazyka	345
Národní, náboženská i hospodářská specifika Židů	347
Židé na konci monarchie a úsilí o asimilaci	351
Židé po vzniku ČSR	353
Právní úprava a praxe židovských náboženských obcí	357
Cikáni (Romové) před rokem 1918	359
Cikáni (Romové) v ČSR a zákon o potulných cikánech	363
ZÁVĚR	371
SEZNAM ZKRATEK	385
Příloha č. 1. Menšinová smlouva s Československem (zveřejněna pod č. 508/1921 Sb. z. a n.) – Smlouva mezi čelnými mocnostmi spojenými i sdruženými a Československem, podepsaná v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919.	387
Příloha č. 2. Ústava meziválečného Československa (ústavní listina z 29. února 1920, 121/1920 Sb. z. a n.)	393
Příloha č. 3. Jazykový zákon (č. 122/1920 Sb. z. a n. Zákon ze dne 29. února 1920 podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé)	397

Příloha č. 4. Zákon o veřejných knihovnách (č. 430/1919 Sb. z. a n. Zákon ze dne 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecných)	401
PRAMENY	403
LITERATURA	407
RESUMÉ	429

ní vypracoval Antonín Hobza³⁵⁸ – zřejmě nejvýznamnější meziválečný odborník na mezinárodní právo v Československu:

1. Státy etnograficky jednolitě, které nemají politicky významné menšiny – např. Norsko, Holandsko.
2. Státy, které sice mají menšiny, avšak neuznávají je ani v právu, ani v politice, takže jsou de iure ve stejné pozici jako země národnostně jednolitě – např. Francie, Velká Británie, Itálie, Španělsko.
3. Státy s menšinami pod mezinárodní ochranou, které je však přesto systematicky odnárodňují – např. Maďarsko, nebo barbarsky pronásledují – např. Turecko v dřívější době.
4. Státy čistě teritoriální s několika úplně rovnoprávnými národnostmi, kde není vládnoucí národ ani menšiny v běžném smyslu. Jde o státy „národnostní“ a nikoliv „národní“, které jsou obvyklé. Příkladem čistě teritoriálního státu je Švýcarsko.
5. Státy, ve kterých mají národnosti úplnou svobodu, pokud se týká užívání vlastního jazyka i možnosti vytvoření autonomních národních svazů. Příkladem je Sovětský Svaz, kde žije dvě stě národností, ze kterých je v autonomních anebo samosprávných svazech organizováno více než sto.
6. Státy s národními menšinami, které žijí menšinovým životem podle zvláštních vnitrostátních zákonů – např. Dánsko.
7. Státy s menšinami, která mají práva podle mezinárodních smluv i vnitrostátních zákonů – např. ČSR, Polsko, Jugoslávie, Rumunsko.

III.1 Státy s mezinárodněprávními závazky na ochranu menšin

Srovnání přístupu jednotlivých zemí k menšinám

Po první světové válce byla řada zemí přinucena k přijetí mezinárodních závazků na ochranu svých menšin. Souvislosti světové politiky při vzniku a vývoji těchto smluv již byly vylíčeny v předchozích kapitolách, nyní

³⁵⁸ Hobza, A.: Úvod do mezinárodního práva mírového I, Praha 1933, s. 376–377. Je zde patrný negativní postoj k Maďarsku (ad 3.), jehož menšinová politika byla ze strany ČSR vnímána až příliš kriticky – ve srovnání například s Rumunskem (ad 7.), kde byla ve skutečnosti zřejmě situace ještě horší. I v odborných pracích byly takto zřejmě politické zájmy jako spojenectví v Malé Dohodě s Rumunskem a opačně působící protičeskoslovenský revizionismus Maďarska.

Inhalt

- Einleitung
- Entstehung und Entwicklung des völkerrechtlichen Minderheitenschutzes (Pariser Friedenskonferenz und das Problem des Minderheitenschutzes, Entwicklung des völkerrechtlichen Schutzes in den zwanziger Jahren, Entwicklung des völkerrechtlichen Schutzes in den dreißiger Jahren)
- Völkerrechtlicher Minderheitenschutz (Minderheitenverträge, Probleme des völkerrechtlichen Schutzes in der Praxis)
- Minderheiten in Europa (Staaten mit völkerrechtlichen Verbindlichkeiten zum Schutz der Minderheiten, Die Minderheitenfrage beeinflussende Staaten)
- Entwicklung der rechtlichen Stellung der Nationalitätenminderheiten in der Ersten Republik (Lage zum Schluss der Monarchie, Von dem Untergang der Monarchie bis zur Verabschiedung der Verfassung (Oktober 1918–Februar 1920), Entwicklung in den zwanziger Jahren, Entwicklung in dem zweiten Jahrzehnt der Republik 1929–1938)
- Rechtliche Stellung der Minderheiten in der Tschechoslowakei (Statistik der Minderheiten in der ČSR, Allgemeine Fragen der rechtlichen Stellung der Minderheiten, Sprachenrecht, Schul- und Kulturrecht der Nationalitäten, Problem der Autonomie, Spezifische Minderheiten – Juden, Zigeuner – Roma)
- Fazit
- Quellen, Literatur, Resumé, Anlagen